

Б Е С Т

Ентоні Горовіц

**ДІМ
ШОВКУ**

Харків
«ФОЛІО»
2025

ПЕРЕДМОВА

Я часто розмірковував над дивною низкою обставин, які привели мене до мого довгого приятелювання з однією із найбільш незвичайних і видатних постатей нашого часу. Якби я був у філософському настрої, то міг би замислитися, наскільки кожен із нас може контролювати свою власну долю і чи насправді ми взагалі можемо передбачати далекосяжні наслідки вчинків, які іноді можуть здаватися цілком тривіальними.

Наприклад, мій кузен Артур, який рекомендував мене на посаду помічника хірурга П'ятого нортумберлендського стрілецького полку, оскільки вважав, що це буде для мене корисним досвідом, ніяк не міг передбачити, що через місяць по тому мене відправлять до Афганістану. На той час конфлікт, який став відомий як Друга англо-афганська війна, ще навіть не почався. А як щодо Газі, який одним рухом пальця послав кулю мені в плече в Майванді? Того дня загинуло дев'ятсот британських та індійських вояків, і намір його був очевидним, я мав стати одним із них. Але його приціл, мабуть, був збитий, і хоча я був тяжко поранений, мене врятував Джек Мюррей, мій вірний і добросердий санітар, який тягнув мене на собі дві милі через ворожу територію назад до британських позицій.

Мюррей помер у Кандагарі у вересні того ж року, так ніколи і не дізнавшись, що мене комісували через інвалідність

і що потім я присвятив кілька місяців — невелика данина його зусиллям від мого імені — дещо безглуздому існуванню на периферії лондонського світу. Через деякий час я серйозно розглядав можливість переїзду на південне узбережжя — то була вимушена необхідність, яку викликала суворая реальність: мої фінанси швидко танули. Мені також підказали, що морське повітря може бути корисним для мого здоров'я. Дешевші кімнати в Лондоні були б бажанішою альтернативою, і я справді ледь не зняв помешкання у біржового брокера на Юстон-роуд. Але співбесіда пройшла не дуже добре, й одразу після цього я ухвалив рішення: це мав би бути Гастінгс, можливо, не такий вишуканий, як Брайтон, але вдвічі дешевший. Мої особисті речі були спаковані. Я був готовий їхати.

Але ми зайшли до Генрі Стемфорда, який не був моїм близьким другом, просто знайомим, і працював моїм асистентом у лікарні Сент-Бартс. Якби він не пив напередодні пізно ввечері, у нього б не боліла голова, і якби не головний біль, він, можливо, не вирішив би взяти вихідний у хімічній лабораторії, де тоді працював. Він затримався на площі Пікаділлі — вирішив прогулятися Ріджент-стріт до «Ліберті», щоб купити подарунок для своєї дружини. Дивно навіть подумати, що якби він пішов в інший бік, то не наштовхнувся б на мене, коли я виходив із бару «Критеріон», і, як наслідок, я міг би ніколи не зустріти Шерлока Голмса.

Бо, як я писав деінде, саме Стемфорд запропонував мені винайняти житло разом із чоловіком, котрий, як він вважав, був хіміком-аналітиком і працював у тій самій лікарні, що й він. Стемфорд познайомив мене з Голмсом, який на той час експериментував із методом видалення плям крові. Наша перша зустріч була дивною, бентежною і, звичайно, незабутньою... яскраве свідчення того, що мало відбутися далі.

Це був поворотний момент у моєму житті. У мене ніколи не було літературних амбіцій. Справді, якби хтось припустив, що я можу стати письменником, якого публікуватимуть,

я б розсміявся з цієї думки. Але я певен, що можу сказати з усією щирістю й не лестячи собі, що став доволі відомим завдяки тому, що вів хроніку пригод видатної людини, і для мене було великою честю отримати запрошення виступити на його поминальній службі у Вестмінстерському абатстві, запрошення, яке я шанобливо відхилив. Голмс часто глузував зі стилю моєї прози, і я не міг не думати, що якби зайняв місце за кафедрою проповідника, то відчув би, як він стоїть за моїм плечем, лагідно глузуючи з усього, що я міг сказати з того боку могили.

Він завжди вважав, що я перебільшую його таланти та надзвичайну проникливість його блискучого розуму. Він сміявся з того, як я вибудовував свою розповідь, залишаючи розв'язку насамкінець, і присягався, що розгадав її ще з перших абзаців. Він не раз звинувачував мене у тривіальному романтизмі і вважав, що я не кращий за будь-якого графомана з Граб-стріт. Але загалом я думаю, що він був несправедливим. За весь час, що його знав, я жодного разу не бачив, щоб Голмс прочитав бодай один художній твір, за винятком найгірших прикладів сенсаційної літератури, і хоча я не можу бути надто вибагливим до власних письменницьких здібностей, повинен сказати, що вони знайшли свого читача і він сам навряд чи зробив би краще. Насправді Голмс майже це визнав, коли врешті взявся за перо і виклав своїми власними словами дивний випадок Годфрі Емсворта. Цей епізод побачив світ під назвою «Блідий вояк», і, на мою думку, вже самій назві бракує досконалості, оскільки бланшування, безсумнівно, більше пасує мигдалю.

Як уже казав, я отримав певне визнання за свої літературні старання, проте це ніколи не було моєю метою. Через низку обставин, про які я писав раніше, доля обрала мене, щоб висвітлити досягнення найкращого у світі детектива-консультанта та представити схвильованій публіці не менше шістдесяти його пригод. Для мене, проте, більш цінною була моя довга дружба з цією людиною.

Минув рік відтоді, як Голмса знайшли вдома на Даунс, його тіло лежало витягнуте й нерухоме, а великий розум назавжди замовк. Коли я почув цю новину, то зрозумів, що втратив не лише свого найближчого супутника й друга, але багато в чому — саму причину мого існування. Два шлюби, троє дітей, семеро онуків, успішна кар'єра в медицині та орден «За заслуги», яким мене нагородив його величність король Едвард VII у 1908 році, — достатньо досягнень для будь-кого. Але не для мене. Я сумую за ним понині, й іноді, у хвилини безсоння, мені здається, що я досі їх чую, ті знайомі слова: «Гра почалася, Ватсоне!» Вони лише нагадують мені, що я ніколи більше не порину в загадковість і туманний вихор Бейкер-стріт із надійним револьвером у руці. Я часто думаю про Голмса, який чекає на мене по той бік великої тіні, яка має прийти до нас усіх, і справді прагну приєднатися до нього. Я один. Моя стара рана веде мене до останнього порога, й оскільки на континенті точиться жахлива і безглузда війна, я більше не розумію світу, в якому живу.

Чому ж востаннє я беруся за перо, щоб збурити спогади, про які краще забути? Можливо, з егоїстичних причин. Можливо, я, як і багато людей похилого віку, що вже прожили життя, шукаю розради. Медсестри, які мене доглядають, запевняють, що письменницька робота має терапевтичний ефект і запобігає перепадам настрою, до яких я часом схильний. Але є й інша причина.

Пригоди «Чоловіка в картузі» та «Дім шовку» були у деяких аспектах найбільш сенсаційними в кар'єрі Шерлока Голмса, але на той час я не міг про них розповісти з причин, які згодом стануть цілком зрозумілими. Той факт, що вони нерозривно сплутались одна з одною, означав, що їх неможливо розділити. Проте я завжди прагнув їх записати, щоб завершити канон Голмса. Я наче хімік, який намагається знайти формулу, або колекціонер рідкісних марок, який не може повністю пишатися своїм каталогом, знаючи, що

є два-три екземпляри, що вислизають з його рук. Я не можу стримати себе. Це потрібно зробити.

Раніше це було неможливо: і я маю на увазі не лише відому неприязнь Голмса до публічності. Ні, просто події, які я збираюся описати, були надто жахливими, надто шокуючими, щоб випустити їх у світ. Вони й досі жахливі. І я не перебільшую, стверджуючи, що вони могли б розірвати всю матерію суспільства, особливо під час війни — а цього я не можу допустити. Коли я завершу, припускаю, що у мене вистачить сил для цього, я загорну цей рукопис і надішлю до сховища банку «Кокс і Ко» на Чарінг-кросс, де зберігаються інші мої приватні папери. Я дам вказівку: не розгортати пакунок протягом ста років. Неможливо уявити, яким тоді буде світ, якого прогресу досягне людство, але, можливо, майбутні читачі будуть більш стійкими до скандалів і корупції, ніж був я і мої сучасники. Їм я заповідаю останній портрет містера Шерлока Голмса та опис подій нашого часу, який вони раніше не бачили.

Проте я витратив достатньо енергії на власні переживання. Я вже мав би відчинити двері на Бейкер-стріт, 221-б і зайти до кімнати, де почалося стільки пригод. Ось я вже бачу світло лампи за склом і сімнадцять сходинок, які кличуть мене зайти. Здається, що вони так далеко. Як давно я був там востаннє... Так. Ось він із люлькою в руці. Він звертається до мене. Він посміхається: «Гра почалась...»

Розділ перший ГАЛЕРИСТ З ВІМБЛДОНУ

— Грип — це неприємно, — зауважив Шерлок Голмс, — але ви маєте рацію, гадаючи, що з допомогою вашої дружини дитина швидко одужає.

— Дуже на це сподіваюся, — відповів я, а потім замовк і здивовано витріщився на нього широко розплющеними очима. Мій чай був на півдорозі до моїх губ, але я повернув його на стіл із такою силою, що чашка з блюдцем ледь не розкололись.

— Заради Бога, Голмсе! — вигукнув я. — Ви прочитали всі мої думки. Клянусь, я ні слова не сказав ані про дитину, ані про її хворобу. Ви знаєте, що моєї дружини немає — про це ви могли здогадатися з моєї присутності тут. Але я ще не назвав вам причину її відсутності й певен, що в моїй поведінці не було нічого, що могло б дати вам якусь підказку.

Ця розмова відбулась в останні дні листопада 1890 року. У Лондоні панувала нещадна зима, на вулицях було так холодно, що здавалось, ніби навіть гасові ліхтарі перетворились на брили льоду, а безкінечний туман поглинав їхнє тьмяне світло. Надворі люди пливли тротуарами, наче привиди, з опущеними головами й закритими обличчями, екіпажі торхтіли, проїжджаючи повз, запряжені кіньми, яким не терпілось повернутися додому. А я був радий бути не на вулиці,

а тут, біля каміна, де палав вогонь, знайомий запах тютюну ширяв у повітрі, попри весь безлад і хаос, якими мій друг вирішив оточити себе, було відчуття, що все на своїх місцях.

Я телеграфував про свій намір зайняти свою стару кімнату й залишитися в Голмса ненадовго і зрадів, отримавши його мовчазну згоду у відповідь. Моя практика могла обійтися і без мене. Я тимчасово залишився сам. І я мав на думці наглянути за моїм другом, поки не буду певний, що він повністю одужав. Оскільки Голмс навмисне морив себе голодом три дні й три ночі, не вживаючи ні їжі, ні води, щоб переконати особливо жорстокого й мстивого супротивника, що він близький до смерті. Хитрість спрацювала триумфально, і тепер той чоловік був в умілих руках інспектора Мортоні зі Скотленд-Ярду. Але мене хвилювало навантаження, якому себе піддав Голмс, і я вважав за потрібне стежити за ним, доки його метаболізм повністю не відновиться.

Тому я радів, споглядаючи, як він насолоджується великою тарілкою коржиків з фіалковим медом і вершками, а також фунтовим кексом з чаєм, — усе це принесла місис Хадсон на таці й подала для нас двох. Здавалося, Голмс справді видужував, спокійно лежачи у своєму великому фотелі, одягнений у халат і витягнувши ноги перед каміном. Він завжди мав виразно худорляву, навіть кістляву статуру, цей проникливий погляд підкреслював його орлиний ніс, але принаймні його шкіра набула трохи кольору, і все в його голосі та поведінці виказувало, що він уже схожий на себе звичайного.

Він тепло мене привітав, і коли я зайняв своє місце навпроти нього, то відчув дивне переживання — ніби прокидаюся від сну. Здавалося, що останніх двох років ніколи не було, я ніколи не зустрічав свою кохану Мері, не одружувався з нею і не переїжджав до нашого дому в Кенсінгтоні, який ми купили на кошти від перлин Агри. Я досі міг бути холостяком, жити тут із Голмсом, розділяючи з ним збудження від погоні та розгадки ще однієї таємниці.

І мені спало на думку, що він також віддав би цьому перевагу. Голмс рідко говорить про мої домашні справи. Під час мого весілля він був за кордоном, і мені тоді видалося, що, можливо, це не зовсім випадковий збіг. Було б несправедливо сказати, що тема мого шлюбу була заборонена загалом, проте існувала негласна домовленість, що ми не будемо її коментувати. Мое щастя і втіха були очевидні для Голмса, і він був достатньо великодушним, щоб не висловлювати своє невдоволення з цього приводу. Коли я вперше прийшов, він запитав про місіс Ватсон. Проте не жадав жодної додаткової інформації, і я, безсумнівно, її не надавав, тому його коментарі здавалися ще більше незрозумілими.

— Ви дивитесь на мене, як на фокусника, — зі сміхом зауважив Голмс. — Припускаю, що ви перестали читати твори Едгара Аллана По?

— Ви про його детектива Дюпена? — запитав я.

— Він використовував метод, який назвав «раціоналізація». На його думку, можна прочитати найпотаємніші думки людини, навіть не розмовляючи. Усе можна зрозуміти, просто споглядаючи її рухи, помітивши лише рух брів. Мене тоді ця ідея дуже вразила, але, здається, я пригадую, що ви поставились до неї зверхньо...

— І, безперечно, зараз я за це поплачусь, — погодився я. — Але ви цілком серйозно кажете мені, Голмсе, що змогли здогадатись про хворобу дитини, яку ніколи не бачили, просто з моєї поведінки за тарілкою коржиків?

— Із цього і багато чого іншого, — відповів Голмс. — Я можу сказати, що ви щойно повернулися з Холборнського віадука. Що ви поспіхом вийшли з дому, проте все ж спізналися на потяг. Можливо, причина в тому, що у вас тимчасово немає служниці.

— Ні, Голмсе! — вигукнув я. — Я на це не куплюсь!

— Я не правий?

— Ні, ви маєте рацію щодо кожного пункту. Але як це можливо?..

— Це просте спостереження та дедукція, одне виказує інше. Якби мені довелося вам це пояснювати, все здалося б до болю дитячим.

— Проте я мушу наполягти, щоб ви саме це і зробили.

— Що ж, оскільки ви були такі люб'язні і відвідали мене, то думаю, що я повинен підкоритися, — відповів Голмс, позіхаючи. — Почнемо з обставин, які привели вас сюди. Якщо мені не зраджує пам'ять, ми наближаємося до другої річниці вашого шлюбу, чи не так?

— Справді так, Голмсе. Це післязавтра.

— Незвичний час, щоб розставатися зі своєю дружиною. Як ви самі щойно сказали, той факт, що ви вирішили залишитись зі мною на тривалий період часу, свідчить про те, що в неї була вагома причина розлучитися з вами. Що б це могло бути? Наскільки я пам'ятаю, міс Мері Морстан — як вона раніше називалась — приїхала до Англії з Індії і не мала тут ані друзів, ані родини. Її взяли гувернанткою доглядати за сином такої собі місіс Сесіл Форрестер у Камбервеллі, саме так ви й познайомилися. Місіс Форрестер була дуже добра до неї, особливо у скрутний час, і я думаю, що вони залишились близькими.

— Це справді так.

— Тож якщо хтось і може відірвати вашу дружину від дому, цілком ймовірно — це вона. Тоді варто задуматись: в чому причина, що її покликали, і, враховуючи холодну погоду, хвороба дитини миттєво спадає на думку. Я впевнений, що бідолашного хлопчину втішило б повернення його старої гувернантки.

— Його звать Річард, і йому дев'ять років, — підтвердив я. — Але як ви можете бути настільки впевнені, що це грип, а не щось набагато серйозніше?

— Якби це було щось серйозніше, ви б наполягали на тому, щоб відвідати його особисто.

— Ваші міркування наразі цілковито послідовні з усіх боків, — сказав я. — Проте це не пояснює, як ви дізнались, що я подумав про них саме в той момент.

— Ви пробачите мені, якщо я скажу, що для мене ви — як відкрита книга, мій любий Ватсоне, і що з кожним рухом ви перегортаєте сторінку. Поки ви сиділи, сьорбаючи чай, я помітив, як ваш погляд звернув на газету, яка лежить на столі біля вас. Ви глянули на заголовок, а потім простягли руку й перевернули газету заголовком вниз. Швидше за все вас схвилювало повідомлення про залізничну катастрофу потяга Нортон—Фіцваррен кілька тижнів тому. Сьогодні були опубліковані перші висновки розслідування загибелі десяти пасажирів, і, звичайно, це було останнє, що ви хотіли б прочитати відразу після того, як провели свою дружину на вокзал.

— Справді, це нагадало мені про її подорож, — погодився я. — Але хвороба дитини?

— Після газети ваша увага зосередилась на смузі килима біля столу, і я чітко побачив, як ви посміхаєтеся. Звичайно, саме там ви колись ставили свою медичну сумку, і саме ця асоціація нагадала вам про причину візиту вашої дружини.

— Це все припущення, Голмсе, — наполягав я. — Ви, наприклад, пригадали Холборнський віадук. Це могла бути будь-яка інша станція в Лондоні.

— Ви знаєте, що я не схвалюю здогадки. Іноді потрібно використовувати уяву, щоб пов'язувати докази, але це зовсім не одне й те саме. Місіс Форрестер живе в Камбервеллі. Лондонські потяги на Чатем і Дувр регулярно відправляються з Холборнського віадука. Я б подумав, що це цілком логічна відправна точка, навіть якби ви не зробили мені таку ласку і не залишили свою валізу біля дверей. З місця, де я сиджу, добре видно етикетку з камери зберігання Холборнського віадука, яка прикріплена до ручки.

— А решта?

— Те, що ви втратили служницю й поспіхом вийшли з дому? Пляма чорної пасти на вашій лівій манжеті збоку чітко вказує на те й інше. Ви самі почистили своє взуття

і зробили це досить недбало. Крім того, у поспіху ви забули свої рукавички.

— Місіс Гадсон забрала в мене пальто. Вона також могла взяти мої рукавички.

— У такому разі чому ваша рука була така холодна, коли ми потиснули один одному руки? Ні, Ватсоне, весь ваш зовнішній вигляд говорить про неорганізованість і безлад.

— Усе, що ви кажете, правильно, — визнав я. — Але остання загадка, Голмсе. Як ви можете бути настільки впевнені, що моя дружина спізнилася на потяг?

— Щойно ви приїхали, я помітив сильний запах кави на вашому одязі. Чому ви пили каву безпосередньо перед тим, як прийти до мене на чай? Висновок: ви спізналися на поїзд і були змушені залишитися з дружиною довше, ніж планували. Ви залишили свою валізу в камері схову і пішли з нею в кав'ярню. Можливо, це було на Локхарт-стріт. Мені сказали, що кава там надзвичайно смачна.

Запала коротка тиша, а потім я розсміявся.

— Ну, Голмсе, — сказав я, — бачу, що в мене не було причин хвилюватися за ваше здоров'я. Ви блискучі як ніколи.

— Це було елементарно, — відповів детектив, мляво махнувши рукою. — Але, можливо, зараз наближається дещо цікавіше. Якщо я не помиляюся, це вхідні двері...

Справді, місіс Гадсон увійшла ще раз, цього разу супроводжуючи чоловіка, який увійшов до кімнати так, ніби виходив на лондонську сцену. Він був одягнений офіційно: темний фрак, комір-стійка, охоплений білою краваткою-метеликом, чорний плащ на плечах, камізелька, рукавички та лаковані черевики. В одній руці він тримав пару білих рукавичок, а в іншій палісандрову тростину зі срібним руків'ям і набалдашником. Його темне, напрочуд довге волосся, спадало на високе чоло, і він не мав ні бороди, ні вусів. Його шкіра була бліда, а обличчя надто видовжене, щоб бути справді красивим. Я б сказав, що на вигляд йому було років тридцять, проте його серйозна поведінка й очевидний дискомфорт від того, що він

тут опинився, робили його старшим. Він одразу нагадав мені деяких пацієнтів, які зверталися до мене, тих, хто відмовлявся вірити, що вони хворі, доки їхні симптоми не переконували їх у протилежному. Їхні хвороби були завжди найважчі. Наш відвідувач стояв перед нами з такою ж неохотою. Він чекав у двірному отворі, занепокоєно озираючись навколо, а місіс Гадсон простягала Голмсу його картку.

— Містере Карстерсе, — сказав Голмс, — будь ласка, сідайте.

— Прошу пробачити, що я прибув таким чином... несподівано й без попередження. — Він говорив уривчасто, досить сухо. Його очі досі уникали нашого погляду. — Щиро кажучи, я взагалі не збирався сюди приїжджати. Я живу у Вімблдоні, недалеко від тенісних кортів, і приїхав до міста в оперу, хоча не те, щоб я був у настрої для Вагнера. Я щойно прийшов зі свого клубу, де зустрічався зі своїм бухгалтером, людиною, яку знаю багато років і яку тепер вважаю другом. Коли я розповів йому про неприємності, які мене спіткали, про почуття пригніченості, яке робить моє життя жахливим, огидно важким, він згадав ваше ім'я і наполіг, щоб я з вами порадився. За збігом обставин мій клуб розташований неподалік звідси, тому я вирішив їхати прямо від нього до вас.

— Я радий приділити вам всю свою увагу, — сказав Голмс.

— А цей пан? — звернувся до мене наш відвідувач.

— Доктор Джон Ватсон. Він мій найближчий порадник, і я можу запевнити вас, що все, що ви хочете мені сказати, можна розповісти в його присутності.

— Гарзд. Як бачите, мене звать Едмунд Карстерс, і за професією я торговець витворами образотворчого мистецтва. У мене є галерея «Карстерс і Фінч» на Албемарл-стріт, яка працює вже шість років. Ми спеціалізуємося на роботах видатних майстрів, переважно кінця минулого століття та перших років нинішнього: Гейнсборо, Рейнольдса, Констебл та Тернера. Я впевнений, ви знайомі з їхніми картинами, і ціни на них найвищі. Тільки цього тижня я продав два

портрети ван Дейка приватному клієнту за 25 000 фунтів. Наш бізнес є успішним, і ми процвітаємо, незважаючи на те, що на всіх вулицях навколо нас виростає багато нових і, можу сказати, низькопробних галерей. За ці роки ми створили собі репутацію тверезості оцінки та надійності. Серед наших клієнтів багато представників аристократії, і наші роботи можна побачити в найкращих маєтках країни.

— Ваш партнер — містер Фінч?

— Тобіас Фінч набагато старший від мене, хоча ми рівноправні партнери. Якщо між нами є якась розбіжність, то це те, що він більш обережний і консервативний, ніж я. Наприклад, я надзвичайно зацікавлений у деяких нових роботах, які надходять з континенту. Я маю на увазі художників, які стали відомі як імпресіоністи, таких художників, як Моне і Дега. Лише тиждень тому мені запропонували «Краєвид морського узбережжя» Піссаро — картину, яка мені видавалась чарівною та насиченою кольорами. Мій партнер, на жаль, дотримується протилежної думки. Він переконаний, що такі роботи — це не більше ніж розмита пляма, і хоча справді деякі форми неможливо розрізнити зблизька, я не можу переконати його, що він упускає суть. Проте я не буду втомлювати вас, джентльмени, лекцією про мистецтво. Ми традиційна галерея і наразі такою і залишимося.

Голмс кивнув:

— Прошу, продовжуйте.

— Містере Голмсе, два тижні тому я зрозумів, що за мною стежать. Ріджвей-хол, так називається мій дім, стоїть з одного боку вузького провулка, де в кінці є кілька богаділень. Це наші найближчі сусіди. Ми оточені громадськими землями, і з моєї гардеробної я бачу сільську місцевість. Саме тут у вівторок вранці я помітив чоловіка, який стояв, розставивши ноги та склавши руки, і мене вразив його непорухливий вигляд. Він був надто далеко, щоб я зміг добре розгледіти його, але я б сказав, що він іноземець. На ньому був довгий сюртук із підплічниками, точно не англійського

крою. Я був в Америці минулого року, і якби я міг припустити, то сказав би, що він саме з цієї країни. Однак найбільше мене вразило те, і згодом я поясню причини цього, що він також був у картузі на кшталт того, який іноді називають “cheesecutter”.

Саме це і те, як він там стояв, спершу привернуло мою увагу і так рознервувало. Присягаюсь, навіть опудало не могло б бути більш нерухомим. Падав дрібний дощ, який вітерець ніс із пасовиськ, але він, здається, не помічав цього. Його очі були прикуті до мого вікна. Я можу сказати, що вони були дуже темними і, здавалося, свердлять мене. Я дивився на нього десь хвилину, може довше, а потім пішов на сніданок. Однак перед тим як поїсти, я послав посудомийника перевірити, чи той чоловік ще там. Хлопець повідомив, що на галявині нікого не було.

— Незвичайний випадок, — зауважив Голмс. — Але я впевнений, що Ріджвей-хол — чудова будівля. І відвідувач цієї місцевості міг подумати, що така будівля заслуговує його уваги.

— Я собі так і сказав. Але через кілька днів я побачив його вдруге. Коли це сталося, я був у Лондоні. Ми з дружиною щойно вийшли з театру, ми були в «Савої», і раптом він, на іншому боці дороги, в тому самому пальті, в тому ж картузі. Я б його не помітив, містере Голмсе, але, як і тоді, він не рухався, а в тому натовпі, який вирував круг нього, він здавався непохитною скелею у швидкій річці. Однак, боюся, я не зміг його чітко розгледіти, й хоча він обрав позицію в повному сяйві вуличного ліхтаря, той кидав тінь на його обличчя, що скидалась на вуаль. Хоча, можливо, таким був його намір.

— Але ви впевнені, що це той самий чоловік?

— Не маю жодних сумнівів.

— Чи бачила його ваша дружина?

— Ні. І я не хотів тривожити її, згадуючи про це. Нас чекала двоколка, і ми негайно пішли.

— Надзвичайно цікаво, — промовив Голмс. — Поведінка цієї людини взагалі не має сенсу. Він стоїть посеред сільської місцевості, під вуличним ліхтарем... З одного боку, ніби він докладає всіх зусиль, щоб його побачили. І все ж він не намагається підійти до вас.

— Він таки підійшов до мене, — сказав Карстерс, — одразу наступного дня, коли я рано повернувся додому. Мій друг Фінч був у галереї, упорядковуючи каталог колекції малюнків і офортів Семюеля Скотта. Він мене не потребував, і я досі був стурбований тими двома зустрічами. Я повернувся у Ріджвей-хол незадовго до третьої години, і саме вчасно, бо той шахрай наближався до моїх вхідних дверей. Я гукнув його, він обернувся і побачив мене. Він одразу кинувся бігти до мене, я був упевнений, що він збирається мене вдарити, і я навіть підняв мою палицю, щоб захищатися. Але його місія не передбачала насильства. Він підійшов упритул до мене, і я вперше побачив його обличчя: тонкі губи, темно-карі очі та синюватий шрам на правій щоці — результат недавнього кульового поранення. Він пив алкоголь, я відчував запах у його подиху. Він не промовив ані слова, натомість підняв руку й втиснув мені в руку записку. Потім, перш ніж я встиг його зупинити, утік.

— А записка? — запитав Голмс.

— Вона зі мною.

Торговець предметами мистецтва дістав квадратний клаптик паперу, складений учетверо, і простягнув його Голмсу. Голмс обережно розгорнув його.

— Моє скло, будь ласка, Ватсоне. — Коли я простягнув йому збільшувальне скло, він повернувся до Карстерса: — Конверта не було?

— Ні.

— Я вважаю цю деталь найбільш значущою. Але давайте подивимось...

На сторінці було всього шість слів, написаних великими літерами.

ЦЕРКВА СЯТОЇ МАРІЇ. ЗАВТРА. ПОЛУДЕНЬ.

— Папір англійський, — зауважив Голмс. — Навіть якщо відвідувач не англієць. Ви помітили, Ватсоне, він пише великими літерами. Як ви думаєте, з якою метою?

— Щоб замаскувати свій почерк, — сказав я.

— Можливо. Хоча оскільки цей чоловік ніколи не писав містеру Карстерсу і, мабуть, навряд чи напише йому знову, можна припустити, що його почерк не має значення. Повідомлення було згорнуте, коли його передали вам, містере Карстерсе?

— Ні. Я думаю, ні. Пізніше я сам його згорнув.

— З кожною хвилиною картина стає чіткішою. Це церква, яку він згадує, Святої Марії. Я припускаю, що вона у Вімблдоні?

— На Хотхаус-лейн, — відповів Карстерс. — Усього кілька хвилин ходьби від мого дому.

— Цій поведінці теж бракує логіки, чи не так? Чоловік хоче з вами поговорити. Він кладе вам у руку повідомлення про це. Але він мовчить. Він не вимовляє ні слова.

— Я припустив, що він хотів поговорити зі мною наодинці. І щойно це сталося, моя дружина Кетрін вийшла з дому. Вона стояла в кімнаті для сніданку, яка виходить на дорогу, і бачила того чоловіка.

«Хто це був?» — запитала вона.

«Поняття не маю», — відповів я.

«Що він хотів?»

Я показав їй записку.

«Він напевно хоче грошей, — сказала вона. — Я щойно бачила його з вікна — грубуватий хлопець. Минулого тижня на пасовищі стояли цигани. Схоже, він один із них. Едмунде, тобі не можна йти».

«Не варто хвилюватися, моя люба, — відповів я. — Я не маю наміру зустрітися з ним».

— Ви заспокоїли свою дружину, — пробурмотів Голмс. — Але пішли до церкви в призначений час.

— Саме так я і зробив і взяв із собою револьвер. Його там не було. У тій церкві мало прихожан, і було неприємно

холодно. Годину я ходив кам'яними плитами, а потім повернувся додому. Відтоді я більше не чув про нього і не бачив його, але не міг викинути його з голови.

— Ви знаєте цього чоловіка, — сказав Голмс.

— Так, містере Голмсе. Ви дивитеся прямо в суть. Я справді думаю, що знаю цю особу, хоча, зізнаюся, я не зовсім розумію, які міркування привели вас до такого висновку.

— Я вважаю це самоочевидним, — відповів Голмс. — Ви бачили його лише тричі. Він просив про зустріч, але не з'явився. Ніщо з описаного вами не свідчить про те, що ця людина становить для вас якусь загрозу, але ви почали з того, що розповіли нам про відчуття тривоги і пригніченості, які привели вас сюди, і навіть те, що не хотіли б зустрітися з ним без зброї. І ви досі не розповіли, яке значення має картуз.

— Я знаю, хто він. Я знаю, чого він хоче. Мене приголомшило, що він поїхав за мною до Англії.

— З Америки?

— Так.

— Містере Карстерсе, ваша історія надзвичайно цікава, і якщо у вас буде час до початку опери, або, можливо, ви погодитесь відмовитися від увертюри, гадаю, ви повинні розповісти нам повну історію цієї справи. Ви згадали, що були в Америці рік тому. Саме тоді ви зустріли чоловіка в картузі?

— Я ніколи не зустрічався з ним. Але завдяки йому я там опинився.

— Тоді ви не заперечуєте, якщо я наб'ю свою люльку? Ні? Тож розкажіть нам про своє минуле і про свій бізнес по іншій бік Атлантики. Я міг би подумати, що торговець витворами мистецтва — не та людина, яка наживає собі ворогів. Але ви, здається, зробили саме це.

— Справді так. Мого ворога звать Кілан О'Донаг'ю, і я хотів би ніколи не чути цього імені.

Голмс потягнувся до перського капця, де тримав тютюн, і почав набивати люльку. Тим часом Едмунд Карстерс перевів подих, й ось історія, яку він розповів.

ЗМІСТ

Передмов	а
3	
Розділ перший	
Галерист з Вімблдону	8
Розділ другий	
Банда в картузах	20
Розділ третій	
У Ріджвей-холі	34
Розділ четвертий	
Позаштатники	51
Розділ п'ятий	
Лестрейд вступає у гру	64
Розділ шостий	
Школа для хлопчиків «Чорлі Грейндж»	74
Розділ сьомий	
Біла стрічка	89
Розділ восьмий	
Ворон і два ключі	99
Розділ дев'ятий	
Попередження	114

Розділ десятий	
Блюгейт-філдс.....	124
Розділ одинадцятий	
Під арештом	138
Розділ дванадцятий	
Докази у справі.....	150
Розділ тринадцятий	
Отрута	166
Розділ чотирнадцятий	
У темряву	179
Розділ п'ятнадцятий	
В'язниця Холловей.....	195
Розділ шістнадцятий	
Зникнення	206
Розділ сімнадцятий	
Повідомлення.....	217
Розділ вісімнадцятий	
Ворожка	229
Розділ дев'ятнадцятий	
Дім шовку	243
Розділ двадцятий	
Кілан О'Донаг'ю.....	262
Післямова	280